

WŁADYSŁAW MASIARZ

PRZESIEDLENIE I REPATRIACJA POLAKÓW Z AZJI ŚRODKOWEJ W 1946 r.

Na posiedzeniu Państwowego Komitetu Obrony ZSRR w dniu 19 XI 1941 r., pod przewodnictwem Stalina i w obecności Berii, Mołotowa, Wyszyńskiego, podjęto decyzję o osiedleniu w Kazachskiej Sowieckiej Socjalistycznej Republice 36,5 tys. obywateli polskich „(polskich grażdan) uwolnionych z łagrów, więzień i specposiłków”, przybyłych do Uzbekistanu. Postanowiono ich rozmieścić w następujący sposób:

1. W Południowym Kazachstanie – 18 tys.
2. W Dżambułskim Obwodzie – 12 tys.
3. W Semipałatyńskim Obwodzie – 6,5 tysiąca.

Całość prac związanych z przesiedleniem i rozmieszczeniem włożono na NKWD, udzielając mu prawa aresztowania tych, którzy by sprzeciwili się przesiedleniu. Środki transportu kolejowego i wodnego mieli zabezpieczyć odpowiedni ministrowie Szaszkow i Kaganowicz, według grafiku opracowanego przez NKWD. Wyżywienie przesiedlanych w czasie podróży miał zabezpieczyć szef Ludowego Komisariatu Handlu (Narkomtorga) Liubimow i to w punktach wskazanych przez NKWD. Obsługę medyczną dla przesiedlanych w czasie podróży włożono na Mitieriewa, szefa Ludowego Komisariatu Zdrowia, który na wniosek NKWD był zobowiązany wydzielić medyczny personel, medykamenty i medyczno-sanitarny sprzęt. Na ten cel postanowiono przekazać z rezerwowego funduszu rządowego 2 miliony rubli. Natomiast przyjęcie, rozsiedlenie i zorganizowanie zatrudnienia dla przesiedlonych nałożono na przewodniczącego Sownarkomu Kazachskiej SS Republiki Undasynowa i sekretarza Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii (bolszewików) Kazachstanu Skworcowa. Termin przesiedlenia ustalono na okres od 25 listopada do 5 grudnia 1941 r., czyli w niecały tydzień od podjęcia tej decyzji. Dokument ten pod nazwą „postanowienia” Nr GKO – 922 ss. (tzn. sowierszenno sekretno)

ściśle tajne, podpisał przewodniczący Państwowego Komitetu Obrony J. Stalin¹.

Trudno zweryfikować i ostatecznie stwierdzić, czy przeznaczone środki finansowe dla zabezpieczenia przesiedlenia Polaków do Kazachstanu, zostały w pełni i należycie wykorzystane. Sądząc z relacji i wspomnień deportowanych Polaków, należy raczej wątpić w szczerą intencję tej decyzji. Jej wykonawcy, tradycyjnie już w ZSRR przywłaszczali sobie gros środków, zostawiając dla przesiedleńców niezbędne głodowe minimum².

Równocześnie zgodnie z tą samą uchwałą z 19 XI 1941 r., Nr 922 ss, Stalin podpisał 8 XII 1941 r. postanowienie GKO Nr 1001 ss, polecające 21,5 tys. polskich obywateli, znajdujących się na stacjach kolejowych w Kazachstanie, przesiedlić i zorganizować im pracę w południowych rejonach republiki Kirgiskiej. W drugim punkcie tego postanowienia Stalin polecił rozmieścić i zorganizować pracę 35 tys. polskich obywateli znajdujących się na terytorium repuliki Uzbeckiej³.

Decyzje te były zapewne rezultatem nacisków polskiej ambasady na władze sowieckie, które tłumacząc się trudnościami transportowymi i administracyjnymi z wielkimi oporami realizowały własny dekret o amnestii z 12 VIII 1941 r.⁴ Dowodem na to, podobnie jak i na udzielanie wykrętnych informacji o liczbie wywiezionych polskich obywateli jest „ściśle tajna” informacja komisarza spraw wewnętrznych Ł. Berii z 1 X 1941 r. do Staina i Mołotowa, w której podawał, że na dzień 27 IX 1941 r. w więzieniach i na zesłaniu znajdowało się 381 tys. 575 polskich obywateli. Z tej liczby zwolniono już z więzień i łagrów 50.295 jeńców wojennych 26.297 i z miejsc zesłania i wysłania 265.248⁵. Oznaczało to, że zwolniono lub też polecono zwolnić 341.840, a w dalszym ciągu około 50 tys. Polaków nie zostało objętych amnestią. Dane te są kolejną wersją faktycznej liczby polskich obywateli deportowanych do ZSRR w latach 1940–1941.

Decyzje władz sowieckich o przemieszczaniu obywateli polskich w republikach Azji środkowej, były też spowodowane masowym napływem ludności polskiej zwolnionej z północnych rejonów Rosji. Ten eksodus zdesperowanej polskiej ludności starała się bezskutecznie uporządkować

¹ Archiwum Prezydenta Rosyjskiej Federacji (APRF). Wykaz dokumentów przekazanych Polsce w XI 1992 r. Kopia dok. Nr 13 z 19 XI 1941. GKO-922 ss.

² J. Bartnik-Pytlarzowa, *W tajdze i w piaskach południowego Kazachstanu*, „Wspomnienia Sybiraków” Nr 8, 1994, s. 155-160.

³ APRF. Kopia dol. Nr 16 z 8 XII 1941. GKO-1001 ss.

⁴ J. Siedlecki, *Losy Polaków z ZSRR w latach 1939-1986*, Londyn 1988, Wyd. II, s. 80-81.

⁵ APRF, Kopia dok. Nr 11 z 1 X 1941, s. 1.

polska ambasada. Władze sowieckie chciały tymi decyzjami wstrzymać napływ ludności polskiej na południe.

Było to ich stałe zamartwienie w tym czasie. W niecałe dwa miesiące później, w dniu 24 I 1942 r., Komitet Obrony pod przewodnictwem Stalina ponownie zajął się sprawą Polaków. Podjęto uchwałę, polecając ministerstwu spraw zagranicznych rozpocząć rozmowy z polską ambasadą, aby jej pełnomocnicy w terenie przerwali niekontrolowany wyjazd polskich obywateli z dotychczasowych miejsc pobytu z północnych obwodów ZSRR. Natomiast polskim obywatelom znajdującym się już w Kazachstanie, Uzbekistanie i Kirgizji, polecono zabronić samowolnego przemieszczania się z rejonów wiejskich do miast oraz przyjęcie miejsca pobytu i pracy, jakie im zaproponowały miejscowe organa władzy. Zalecono przy tym władzom, aby organizowały przytułki dla inwalidów i starych ludzi nie nadających się do pracy oraz aby okazywać materialną pomoc szczególnie potrzebującym. Ministerstwo Zdrowia zobowiązano do likwidacji chorób zakaźnych w miejscach koncentracji polskich obywateli. Natomiast rządowi republik polecono przegłądać stan rozszedlenia i zatrudnienia polskich obywateli oraz usunąć wszelkie istniejące niedostatki. Dokument ten, jak zresztą wszystkie GKO, był ściśle tajny i został podpisany przez Stalina⁶.

Oczywiście, gdyby taka była troska o Polaków w praktyce, jak wynika to z dokumentu, to inne byłyby dziś oceny losów Polaków w ZSRR w okresie II wojny światowej.

Podjęta przez władze sowieckie akcja zatrzymania fali przesiedlenia z północy oraz dokonywanie nagłych przesiedleń Polaków z jednej do drugiej republiki Środkowej Azji, spotkała się z interwencją ambasadora S. Kota u Wyszyńskiego. Wpłynęła ona częściowo na przerwanie tej, jak słuszniej ją nazywa Siedlecki, „nowej deportacji i tragedii Polaków”⁷.

W 1943 r., a więc już w okresie paszportyzacji, według danych sowieckich „byłych polskich grażdan” było 256.077 i byli oni rozmieszczeni na terytorium 48 republik i obwodów ZSRR. Na terenie republik Środkowej Azji zamieszkiwało ogółem 116.080 osób. Z tej liczby było:

— w Republice Kazachstańskiej	76.942
— w Republice Uzbeckiej	25.416
— w Republice Kirgiskiej	11.029
— w Republice Tadżyckiej	2.121
— w Republice Turkmeńskiej	572

⁶ APRF, Kopia dok. Nr 18 z 24 I 1942 r., s. 1.

⁷ J. Siedlecki, op. cit., s. 100.

Oznacza to, że tylko na terenie 5 krajów Azji Środkowej zamieszkiwało około 45% byłych polskich obywateli. Takie dane z 1943 r. przekazał Beria Stalinowi w 1944 r.⁸

Dane te poważnie odbiegają, przynajmniej jeżeli chodzi o Kazachstan, od danych opracowanych w Wydziale Planowo-Finansowym Komitetu ds. Dzieci Polskich w ZSRR (Kompoldiet) przez statystyka-ekonomistę L.P. Jakoba i naczelnika Wydziału G.I. Kaczmarę. Sporządzili oni dokument dotyczący liczby ludności polskiej z 17 lipca 1943 r. na podstawie danych z 2 lutego 1943 r.⁹ Wynika z niego, że na terenie 5 republik sowieckich Środkowej Azji przebywało 103 tys. byłych polskich obywateli, z czego w Kazachstanie było 65 tys., w Uzbekistanie 25 tys. w Kirgizji 10 tys., w Tadżykistanie 2 i 1 w Turkmenistanie. W tej liczbie 103 tys., dzieci było 44 tys., w tym 8550 sierot i półsierot¹⁰.

Różnica między danymi Berii a Kompoldietu w ilości polskich obywateli, przebywających w republikach Środkowej Azji na początku 1943 r., wynosi przeszło 13 tys. Żadne z wymienionych źródeł nie podaje przyczyny tego stanu rzeczy. Wydaje się, że był to rezultat stałych, przymusowych przemieszczeń Polaków przez NKWD, co było niemal regułą w sowieckiej polityce w stosunku nie tylko do Polaków.

Różnice w danych ilościowych o Polakach w republikach Środkowej Azji utrzymują się także w dokumentach z lat następnych aż do czasu repatriacji w 1946 r. Obrazuje to tabela 1, według której na 1 VI 1946 r. Polaków w Azji Środkowej było 90.836¹¹. W porównaniu z danymi Kompoldietu z 1943 r., było ich mniej o 13 tys., a w stosunku do danych Berii aż o 26 tys. Nawet jeżeli uwzględnimy ustalenia A. Głowackiego, że w 1944 r. staraniem ZPP przesiedlono około 12 tys. Polaków z Kazachstanu na Ukrainę, to i tak nie możemy doliczyć się dokładnego stanu Polaków¹². Pozostaje zatem tylko poprzednia konstatacja, że w ciągu tych 2 lat 1943-45 trwały ciągle przemieszczenia ludności polskiej w republikach Środkowej Azji. Dysponując coraz to nowymi źródłami, warto podejmować analizy i porównania, aby krok za krokiem zbliżać się do ustaleń zbliżonych do prawdy.

Tabela 1 pokazuje nam proces przygotowania do repatriacji. Wynika z niego, że najpierw organa NKWD rejestrowały Polaków w miejscach

⁸ APRF, Kopia dok. Nr 43 z 1 V 1944.

⁹ Gosudarstwiennyj Archiw Rosijskoj Federacji (GARF) Moskwa, Fond A-304, opis 1, dzieło 23, s. 3.

¹⁰ O dzieciach polskich w Azji środkowej autor przygotowuje osobne opracowanie.

¹¹ GARF. Fond A-327, op. 1, d. 5, s. 112, 154, 165, 215, 261, 274.

¹² A. Głowacki, *Ocalić i repatriować*, Łódź 1944, s. 85, 92 i tabela 10.

przebywania, potem specjalne komisje rozpatrywały podania o wyjazd do Polski, kwalifikowały i na koniec wydawały zezwolenia na wyjazd, co się równało z wpisaniem na listę wyjazdową. Według takiego schematu z tabeli 1 wynika, że na 90.836 polskich obywateli, komisje zezwoliły na wyjazd do Polski 79.437, czyli 1 czerwca 1946 r. przeszło 10 tys. Polaków nie uzyskało zgody miejscowych władz na repatriację. Oczywiście władze sowieckie nie używały terminu repatriacja, posługując się swoimi już tradycyjnymi terminami: „przesiedlenie” i „ewakuacja byłych polskich obywateli, polskiej i żydowskiej narodowości”. Terminy te były przemiennie używane w pracy Specjalnej Centralnej Komisji przy Radzie Ministrów ZSRR ds. ewakuacji polskich obywateli. Przewodniczącym tej Komisji był A.N. Kosygin. Wszystkie jej dokumenty i protokoły posiedzeń opatrzone są klauzulą „tajne”. Na pierwszym posiedzeniu 14 XII 1945 r. ustalono personalną odpowiedzialność za realizację Postanowienia Rady Ministrów ZSRR z 10 XI 1945 r. „O porządku przesiedlenia do Polski byłych polskich obywateli, polskiej i żydowskiej narodowości i o wyjściu ich z sowieckiego obywatelstwa”¹³. W posiedzeniu tym obok Kosygina wzięli udział: Aleksandrow (przewodniczący sowieckiej delegacji w Mieszanej Sowiecko-Polskiej Komisji), Fiedotow, Mitieriew, Gałkin (Główny Zarząd Milicji NKWD ZSRR), Dobrowolski (Ministerstwo Finansów), Szarow (Ministerstwo Handlu). Postanowiono całość spraw związanych z organizacją „przesiedlenia”, zaopatrzenia w żywność, odzież, obuwie oraz przewozem włożyć na Urząd Przesiedleńczy (Pieriesielenczeskoje Uprawlenie) przy Radzie Ministrów ZSRR, pod kierownictwem zastępcy naczelnika Urzędu D.P. Byczenko. Jemu też razem z Aleksandrowem powierzono na tym posiedzeniu w ciągu 10 dni opracować szczegółową instrukcję „o porządku ewakuacji polskich obywateli”.

W pół roku później Byczenko złożył sprawozdanie ze swojej działalności na ręce Kosygina, w którym podał, że na dzień 1 VI 1946 r. w ZSRR przebywało 223.213 byłych polskich obywateli, z których Komisje zatwierdziły 202.113 na wyjazd do Polski¹⁴. Komentarz tych danych wykracza poza ramy tego artykułu. Natomiast bardziej interesujące wydają się uwagi Byczenki na temat 28.679 Polaków, którym komisje odmówiły wyjazdu do Polski. Wymienił 3 główne przyczyny tej odmowy: 1) część podań jeszcze rozpatrują komisje, czekając na uzupełniające od Polaków dokumenty; 2) część obywateli polskich wyjechała z obwodów; 3) a część odmówiła wyjazdu do Polski. To były grubymi niemi szyte tzw. oficjalne argumenty odmowy. Obok nich stosowano całą gamę donosów o rzekomych przestępst-

¹³ GARF, F.A-327, op. 1, d. 5, s. 171.

¹⁴ Tamże, s. 255.

wach popełnionych przez obywateli polskich, o tym, że np. mają dzieci z kobietami miejscowymi, że mają niezapłacone długi itp. Wszystko czyniono, aby jak najmniejszą ilość wypuścić z ZSRR.

W dalszym ciągu sprawozdania Byczenko podaje, że wyjazd obywateli polskich zaczął się w lutym 1946 r. i przechodził przy dostatecznej trosce i uwadze ze strony obwodowych, krajowych i republikańskich Komisji, zgodnie ze wskazówkami Centralnej Specjalnej Komisji. Natomiast niedostatki wynikające w przewozie kolejną miały być operatywnie usuwane.

Oczywiście nie mogło się w takim dokumencie nie znaleźć i to, że od obwodowych Komisji nadchodziła wielka ilość podziękowań od polskiej ludności do sowieckiego rządu i tychże Komisji za uwagę i troskę przesiedlanym do Polski obywatelom. Za deportację z rodzinnych domów, za pracę niewolniczą, za mękę i cierpienia teraz należało koniecznie okazywać głęboką wdzięczność. W tym chyba tkwiła tragedia tamtego czasu. Chociaż za zgodę na repatriację do Polski ta umęczona ludność, wyrażała słowa wdzięczności.

Z materiałów archiwalnych udało się zestawić kolejne dwie tabele, obrazujące stan przed i w czasie repatriacji obywateli polskich w 1946 r. z Kazachstanu. Tabela 2 obrazuje stan rejestrowanych obywateli polskich w 16 obwodach Kazachstanu od 5 stycznia do 1 czerwca 1946 r. Wyraźnie widać wzrastającą liczbę zarejestrowanych z 50.477 w styczniu do 53.234 na 1 VI 1946 r., oraz osób, którym zezwolono na wyjazd do Polski z 35.316 w styczniu do 49.747 w czerwcu 1946 r.¹⁵

Tabela 3 podaje ogólne dane o repatriacji obywateli polskich z Kazachstanu w 1946 r. oraz o ilości środków transportu i wydatków. Dane te podobnie jak i poprzednie też się różnią od siebie. Podano w niej, że na zarejestrowanych w 1946 r. 55.430 Polaków, do Polski wysłano 52.683. Dokładnie wyszczególniono, że Polacy wyjechali w 43 eszelonach, w których było 2252 wagony. W ostatniej części tabeli podano wysokość udzielonej pomocy pieniężnej, kosztu kolei i organizacyjne oraz sumę 3.298.100 rubli wszystkich rozchodów na wyekspediowanie Polaków do granicy z Polską. Podano też, że wyjeżdżającym Polakom sprzedano różnych towarów za 248.300 rubli¹⁶. Dane te podałem takie, jakie są w oryginale, choć liczby te nie są wynikiem podsumowania danych znajdujących się w danej rubryce. Może to dowodzić, że nie ze wszystkich obwodów wpisano te dane, lub też specjalnie je zawyżono, nie zwracając uwagi, czy się to wszystko ze sobą zgadza.

¹⁵ Tamże, s. 109, 150, 157, 162, 212, 219, 258, 271.

¹⁶ Tamże, op. 1, d. 14, s. 18-19.

Jeżeli teraz spróbujemy podsumować ogólne dane, to wynika według źródeł rosyjskich, że z republik Środkowej Azji wyjechało do Polski w 1946 r. 82.271 obywateli polskich, a według wyliczeń Jana Czerniakiewicza 95.573, a biorąc łącznie z lat 1946-48 – 111.709¹⁷. Jeszcze inne dane podaje Piotr Żaroń, który oblicza, że z samego tylko Kazachstanu powróciło w latach 1946-48 około 80 tys. osób narodowości polskiej i żydowskiej¹⁸. Bardziej szczegółowo obrazuje to poniższa tabela:

Nazwa republiki	Zezwolno na wyj. wg źródeł ros.	Przybyło do Polski wg J. Czerniakiewicza w 1946 r.	1946-1948
KAZACHSTAN	52 683	53 020	62 178
UZBEKISTAN	15 859	27 723	32 077
KIRGISTAN	9 494	9 722	11 529
TADŻYKISTAN	3 498	3 837	4 562
TURKMENISTAN	736	1 271	1 363
OGÓŁEM	82 271	95 573	111 709

¹⁷ J. Czerniakiewicz, *Repatriacja ludności polskiej z ZSRR 1944-1948*, Warszawa 1987, s. 166, 169, 172-174.

¹⁸ Polacy w Kazachstanie. Historia i współczesność. Pod red. S. Ciesielskiego i A. Kuczyńskiego, Wrocław 1996, s. 287.

Tabela 1.

Obywatele polscy w Azji Środkowej w 1946 r. (przed repatriacją do Polski)

Nazwa republiki	Data	Ilość zarejestr.	Il. wnies. pod. o wyjazd	Il. os. zakwal. przez Kom. do w.	Il. dzieci jadących z rodz.	Ogółem zez. na wyjazd do Polski
KAZACHSTAN	5 I 1946 r.	50 439	30 156	17 856	4 982	22 831
	20 I 1946 r.	50 905	40 190	31 341	10 379	41 720
	1 III 1946 r.	50 202	38 512	31 698	10 828	45 422
	1 VI 1946 r.	53 772	43 654	38 410	11 439	49 849
UZBEKISTAN	5 I 1946 r.	23 568	18 641	7 692	964	8 656
	1 VI 1946 r.	24 166	19 617	13 065	2 794	15 859
KIRGISTAN	5 I 1946 r.	6 875	6 875	5 904	1 397	7 301
	20 I 1946 r.	7 306	7 292	4 671	2 343	9 428
	20 II 1946 r.	7 296	7 292	7 085	2 343	9 428
	1 VI 1946 r.	7 332	7 214	7 095	2 400	9 495
TADŻYKISTAN	5 I 1946 r.	4 691	2 402	1 724	507	2 237
	20 II 1946 r.	4 691	2 500	2 326	494	2 820
	1 VI 1946 r.	4 691	2 754	2 732	766	3 498
TURKIESTAN	5 I 1946 r.	875	592	390	99	489
	20 II 1946 r.	875	634	539	133	672
	1 VI 1946 r.	875	637	590	146	736
OGÓLEM ZAREJESTROWANYCH NA 1 VI 1946 r.		90 836	73 876	61 892	17 545	79 437

Informacja
o liczbie polskich obywateli przebywających na terytorium Kazachstanu wg danych z obwodów
za okres 5 I – 1 VI 1946 r.

Lp. Obwód	stan na 5 I 1946 r.					stan na 20 II 1946 r.					od 10 III do 1 IV 1946 r.				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Akmoliński	2687	416	395	130	525	2657	2166	2033	510	2513	1891	2266	2361	530	2891
2. Aktiubiński	2115	1538	1300	300	1600	2115	1746	1693	370	2063	2115	1746	1693	370	1063
3. Alma-Atińska	2031	1710	1126	230	1356	2031	1710	1410	295	1705	2377	1710	1751	346	2097
4. Wsch.-Kazach.	759	769	586	216	802	1086	873	863	200	1063	1086	873	856	219	1075
5. Guriewski	245	245	140	36	176	247	247	198	49	247	280	247	247	33	280
6. Dżambulski	8154	6450	4163	1116	5279	8154	6450	6450	1704	8154	8154	6450	6450	1704	8154
7. Zach.-Kazach.	324	187	164	33	197	300	190	197	59	256	300	190	195	59	254
8. Karagandyjski	1900	1347	946	290	1235	1900	1136	1186	335	1521	1950	1366	1211	337	1548
9. Kyzyl-Ordyński	449	449	328	67	395	657	481	529	123	632	682	481	529	128	657
10. Kokczetawski	2547	2521	2521	630	2521	2547	2547	630	1891	1521	4393	2547	2421	1600	4021
11. Kustanajski	1997	1639	571	211	782	1997	1722	1649	666	2315	1997	1649	1912	516	2428
12. Pawłodarski	6071	6057	4214	1252	5466	5678	4634	4434	1375	5809	6071	6057	4434	1375	5809
13. Płn.-Kazach.	6084	3616	3177	1520	5372	6130	6089	3803	1520	5323	6130	6089	3803	1520	5323
14. Semipalatyński	5507	3617	1622	858	4622	5507	3617	1662	635	2297	5507	4525	3529	853	4382
15. Taldy-Kurgań.	1549	1227	1227	322	1549	1789	1341	1352	472	1824	1841	1828	1352	472	1824
16. Pd.-Kazach.	8058	4910	2733	686	3439	7460	5670	5560	1500	7060	7460	5670	5560	1380	6940
	50477	36698	25213	7897	35316	60255	40619	33623	11704	45303	53234	43694	38304	11442	49747

Ogólne dane o wysłaniu by

Lp. Obwód	Przebywa pol. obyw. w tys.	Złożono podanie i rozpatrzyła obw. spec-komisja	Zatwierdz. do wyj.			Wysłano		
			dorośli	dzieci	ogółem	eszel.	indyw.	ogółem
1. Akmoliński	3584	2570	2525	530	3055	3027	-	3027
2. Aktiubiński	2255	1825	1825	455	2280	2280	-	2280
3. Alma-Atińska	2316	1943	1922	373	2295	2052	-	1052
4. Wsch.-Kazach.	1118	893	893	225	1118	1106	-	1106
5. Guriewski	320	293	298	27	320	316	-	316
6. Dżambulski	8158	6375	6368	1785	8153	8153	-	8153
7. Zach.-Kazach.	278	180	180	98	278	278	-	278
8. Karagandyjski	1950	1373	1259	314	1573	1565	-	1565
9. Kyzyl-Ordyński	1023	745	724	291	1015	998	-	998
10. Koczetański	4368	2446	2419	1907	4326	4309	-	4309
11. Kustanajski	2530	1722	1649	805	2454	2440	-	2440
12. Pawłodarski	6311	3769	3697	2442	6139	6052	15	6067
13. Płn.-Kazach.	6363	4994	4845	1418	6263	5756	-	5756
14. Semipalatyński	5123	3524	3518	1578	5096	4897	-	4897
15. Taldy-Kurgań.	2030	1500	1499	530	2029	1991	-	1991
16. Pd.-Kazach.	7703	5262	5224	2441	1665	7448	-	7448
Ogółem	55430	39412	33840	15219	54059	54059	15	52683

Tabela 3.

uch polskich obywateli z obwodów Kazachstanu w 1946 roku

Odmówilo wyjazdu do Polski	Wyjechało za granicę obw. samodzielnie	Nie wyjechało z inn. przyczyn		W tej liczbie wysłano		Ilość eszel.	Ilość wag.	Wydano pienięż. pomocy	Rozchody		Rozchody ogółem	Sprzedano tow. za ruble
		dorośli	ogółem	D.D.	dzieci				na kolej	organ.		
28	45	-	-	1	63+29	3	124/3	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	117+28	2	94/5	-	14744	14514	29261	6500
-	-	-	-	1	28	2	110/1	60700	22785	38537	122023	-
-	-	-	-	-	-	1	53	45450	36307	10313	29070	13202
-	-	-	-	-	-	1	15	-	-	-	-	-
-	-	-	-	3	174+76	6	355/6	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	13	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	83	29100	-	20056	79956	-
-	-	-	-	1	15+4	2	47/1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	198	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	117	-	-	-	-	-
53	-	-	-	1	97	4	233/4	179176	191964	61102	332242	20462
-	6	13	-	1	90	4	214/3	-	-	-	-	-
39	-	18	3	1	92	4	240/1	-	-	-	-	-
13/30	-	12	-	1	120	1	62	-	-	-	-	-
36	-	8	-	3	400	6	294/6	-	-	-	-	-
169/186	210	73	3	14	1333	43	2252/30	998700	265800	1082550	3298100	248300

- *Wspomnienia*
Helena Roszkowska / 69
- *Kargowina*
Leopold Walczewski / 79
- *Polacy na Syberii według spisu ludności z 1897 r.*
Skubniewski W.A. / 87
- *Z historii Kościoła katolickiego na Syberii Zachodniej. Księża katolicycy w 20.-30. latach XX w.*
W.A. Haniewicz / 92
- *Przesiedlenia i repatriacja Polaków z Azji Środkowej w 1946 r.*
Władysław Masiarz / 107
- *Działalność Komisji Historycznej Krakowskiego Oddziału Związku Sybiraków w latach 1989-1997*
Aleksandra Szemieth / 115
- *Kronika ważniejszych wydarzeń z życia Związku Sybiraków 1995-1996* / 121
- *Nowości wydawnicze*
Jan Brzeski / 123
- *Informacje* / 125
- *Adresy Oddziałów Wojewódzkich Związków Sybiraków* / 126

i łagrach b. ZSRR, chcemy przyczynić się do obiektywnej oceny naszej przeszłości a tym samym budowy jedności naszego sybirackiego środowiska.

Nie możemy zapomnieć, że od pierwszych, tragicznych masowych deportacji Polaków do Rosji w 1940 r. minęło już 57 lat. To okres dwóch pokoleń Polaków. Do nich trzeba nam docierać z sybiracką ideą.

Najlepszą okazją do tego będzie 10. rocznica powstania Związku Sybiraków w 1998 roku. Wykorzystajmy ten czas dla szerokiej prezentacji dorobku naszego Związku i dla integracji naszego sybirackiego środowiska.

Przewodniczący Rady Naukowej

Wiesław Krawczyński

ZESŁANIEC — pismo Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków, ul. Mazowiecka 12; 00-048 Warszawa; tel. 27-93-71. Wydawca: Zarząd Główny Związku Sybiraków.

DRUK: Poligrafia Kurii Prowincjalnej Zakonu Pijarów, 31-015 Kraków, ul. Pijarska 2. Kolportaż pisma prowadzi Zarząd Główny Związku Sybiraków w Warszawie oraz Zarządy Wojewódzkie Związku.

REDAKCJA — Władysław Masiarz – redaktor naczelny, Wiesław Krawczyński, Antoni Kuczyński, Feliks Milian, Janusz Przewłocki, Paweł Zworski. Korekta i opracowanie redakcyjne Barbara Wyrzycka.

Redakcja zwraca się z serdeczną prośbą do Czytelników o nadsyłanie materiałów do druku oraz oczekuje na wszelkie uwagi i krytyczne sugestie dotyczące naszego pisma.

ADRES REDAKCJI — ul. Mazowiecka 12; 00-048 Warszawa, tel. 27-93-71.

Spis treści

- *Pielgrzymka Sybiraków*
Marian Jonkajtys / 3
- *Czas*
Wiesław Krawczyński / 4
- *Stanowisko Związku Sybiraków w obecnej sytuacji w Kraju*
Wiesław Krawczyński / 5
- *Wrocławski Oddział Związku Sybiraków i historia pewnej schizmy*
Antoni Kuczyński / 10
- *Z szaf archiwalnych na półki księgarskie*
Paulina Suchecka / 24
- *Życiorys*
Stanisława Wiatr-Partyka / 30
- *Wystawa „Fotografia z Sybiru 1940-1955”*
Elżbieta Dworzak / 31
- *Artykuł recenzyjny. J. Gorelik, „Kuropaty. Polski ślad”*
Zdzisław J. Winnicki / 37
- *Artykuł recenzyjny. J. M. Kupczak, „Polacy na Ukrainie w latach 1921-1939”*
Roman Dzwonkowski SAC / 45
- *Szkola polska na Kresach 1939-1941 we wspomnieniu nauczycieli i uczniów*
Elżbieta Trela-Mazur / 51
- *Refleksje listopadowe czyli o bliskości dalekiego*
Magdalena Paździora / 64
- *Wystawa w Warszawie – „Sybir 1940-1956”*
Irena Tańska / 65

Od Redakcji

Oddajemy Czytelnikom drugi numer naszego pisma, zachowując jego dotychczasowy układ. Dobre i życzliwe przyjęcie pierwszego numeru, zobowiązuje nas do dalszego doskonalenia jego edytorskiego poziomu. W tym względzie bardzo liczymy, tak jak i do tej pory na wszystkich naszych Czytelników, na ich teksty i wszelkie krytyczne uwagi.

Wśród materiałów, jakie zamieszczamy są zarówno artykuły naukowe, jak i popularne, informacje, recenzje i sprawozdania z ważniejszych wydarzeń w życiu Związku Sybiraków. Proponujemy również wprowadzenie dwóch stałych działów.

W jednym chcielibyśmy zamieszczać zwięzłe informacje z działalności Komisji Historycznych Oddziałów Wojewódzkich Związku oraz o ich zbiorach archiwalnych. Drugim byłaby krótka informacja bibliograficzna o najnowszych wydawnictwach dotyczących tematyki sybirackiej. Zwracamy się w tym miejscu do wszystkich autorów i wydawców o nadsyłanie swoich prac i dokładnych not tytułowych.

Dokumentując gehennę losów Polaków na zesłaniu, w więzieniach